

Erotiseren in de letteren

EWOUW SANDERS

publicist

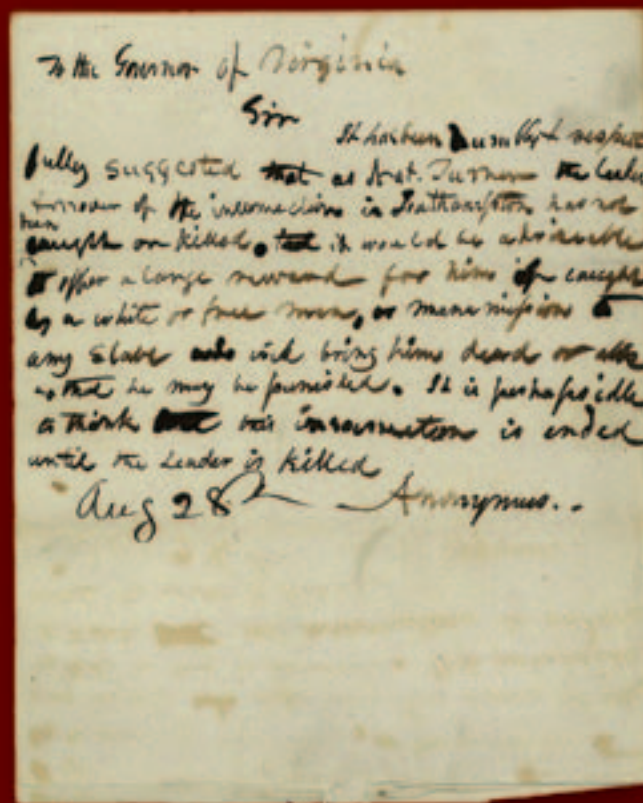
Waarom kiest iemand ervoor om anoniem te blijven? Daar kunnen, schat ik, 1001 aanleidingen toe zijn. Je bent verliefd op een collega maar je durft dit niet rechtstreeks te zeggen en daarom stuur je hem of haar met Valentijnsdag een anonieme kaart. Je hebt iets verdachts in je buurt gezien maar je hebt geen zin in gedoe en daarom bel je een van de talloze kliklijnen die ons land tegenwoordig telt. Of je durft iets niet onder je eigen naam te publiceren en daarom kies je voor een pseudoniem.

Wat hebben deze aanleidingen – ik laat die andere 998 buiten beschouwing – met elkaar gemeen? Dat ze voortkomen uit angst. Angst om gekwetst te worden, om een slechte naam te krijgen, om te worden benadeeld, gestraft, afgewezen, uitgestoten, gedood enzovoorts. Angst in allerlei gradaties lijkt mij de hoofdreden om voor anonimiteit te kiezen.

In de rest van dit themanummer komen al allerlei aspecten van anonimiteit en recht ter sprake. Ik zal het hier, voor het gezonde tegenwicht, kort hebben over de taal- en letterkundige kant van anonimiteit.

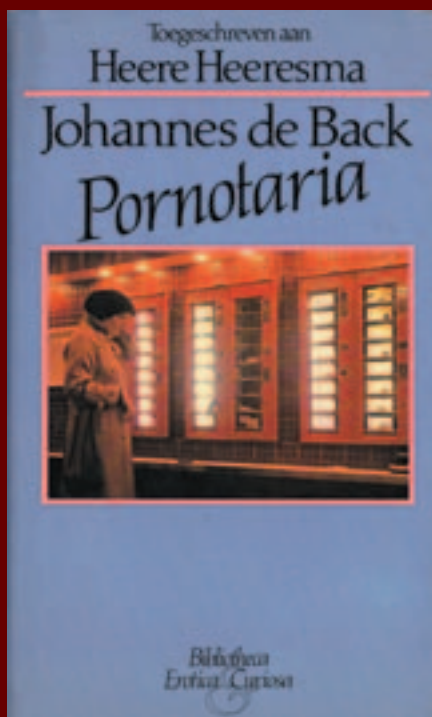
Om met de taalkundige kant te beginnen: als zelfstandig naamwoord is *anonymus*, in de Latijnse vorm, voor het eerst in het Nederlands aangetroffen in het begin van de 18de eeuw, in een spectatoriaal tijdschrift getiteld *De Rotterdamsche Hermes*. Daarin stond, in 1721: 'Hermes, die van eenige Anonymi moortbelovende Schriften heeft ontvangen'.

Het bijvoeglijk naamwoord *anoniem* leenden wij aan het begin van de 19de eeuw uit het Frans. Het is in 1824

voor het eerst opgetekend, in het *Kunstwoordenboek* van P. Weiland, samen met de afleiding *anonymisch*. Weiland gaf als omschrijving 'ongenoemd, nameloos'.

Dat er volgens de hedendaagse etymologische woordenboeken een gat van 103 jaar zit tussen *anonymus* en *anoniem* lijkt een beetje vreemd, maar dat komt doordat

het dateren van woorden een voort-schrijdende wetenschap is. Te zijner tijd komen die twee vast dichter bij elkaar te liggen. Het zal overigens duidelijk zijn dat beide woorden teruggaan op het Griekse *anoonumos*, dat 'zonder naam' betekent. Volgens de Grote Van Dale is een *anonymus* een 'ongenoemde' of 'naamloze'. Dat lijkt mij de juiste definitie. Het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* gaat echter een stapje verder. Volgens dit wetenschappelijke woordenboek van het Nederlands betekent *anonymus* niet alleen een 'anoniem persoon', maar ook 'schrijver die zijn naam niet noemt of wiens naam niet bekend is'. Dat laatste is een onnodige specificatie. Ja, er is en wordt veel door anonymi geschreven, maar hijgers blijven ook graag anoniem en toch staat er in de woordenboeken niet als zoveelste betekenis bij *anonymus* 'iemand die zijn naam niet noemt en die seksueel opgewonden raakt door het voeren van obscene telefoongesprekken met hem onbekende personen'.

Ik bedoel maar: definities in woordenboeken worden zowel in de Kamer als in de rechtszaal geregeld aangehaald, maar ze zijn soms allerm minst sluitend.

Ook schrijvers kunnen 1001 overwegingen hebben om anoniem te willen blijven, maar in het verleden deden zij dit vaak om twee redenen: omdat zij politiek gevaarlijke meningen verkondigden of omdat zij porno produceerden. Ik durf niet te gokken wat het meeste anonieme drukwerk heeft opgeleverd, maar vlak de erotica niet te snel uit, op dat gebied is in de loop der eeuwen werkelijk enorm veel geproduceerd.

WE KIEZEN

VOOR ANONIMITEIT,

MAAR TEGELIJKERTIJD

WILLEN WE ERKENNING

Het is overigens aardig om te zien hoe sterk erotische werken vroeger werden geanonimiseerd. Niet alleen kon de titel onschuldig zijn en schreef de auteur onder pseudoniem (als er al een auteur werd genoemd), maar zelfs de plaats van uitgave werd vaak geanonimiseerd. Met name de Fran-

sen maakten daar een sport van. Zo kom je op de titelpagina's van Franse erotica – die ook bij ons gretig werden gelezen – gefingeerde plaatsnamen tegen als *Branlinos* (een woordspel met *branler* 'aftrekken'), *Couillopolis* (een woordspel met *couilles* 'kloten, ballen' en *polis* 'stad'), *Enculons* (van *enculer* 'kontneuken'), *Foutropolis* (van *foutre* 'neuken'), *Gamahuchons* (van *gamahucher* 'kontneuken') en *Paillardesiropolis* (van *paillard* 'wellustig mens' en *désir* 'verlangen').

En weet u wat er in 18de-eeuwse Franse erotica ook vaak als plaatsnaam stond? Amsterdam. Sommige van die boeken werden hier werkelijk gedrukt, maar de meeste niet. Men koos indertijd voor Amsterdam omdat dit door sommigen ook toen werd gezien als een Sodom en Gomorra.

Het ultieme anonieme boek had geen plaats van uitgave, geen uitgever en geen auteur, maar dat komt bijna niet voor. Want dat is het rare: we kiezen soms voor anonimiteit, maar tegelijkertijd willen we erkenning voor wie we zijn en wat we doen. Dat is ook de reden waarom van heel veel literatuur die anoniem of onder pseudoniem is verschenen, de maker uiteindelijk toch bekend is geworden. ♥